

XORIJIY OAVNING MEDIA MAKONDAGI O‘RNI

*Andijon Davlat Pedagogika Instituti Aniq va Tabiiy fanlar fakulteti biologiya
yo‘nalishi 201-guruh talabalari: Muhammadjonov Ismoiljon Komiljon o‘g‘li va*

Abdulfattoyeva Gulzoda Abdusalim qizi

Baddiy rahbar: Abdullayeva Nasiba

Annotatsiya: Ushbu maqolada globallashuv jarayonida xorijiy ommaviy axborot vositalarining milliy media makoniga ko‘rsatadigan ta’siri tahlil qilinadi. Xususan, xalqaro axborot oqimlarining kengayishi, transmilliy media korporatsiyalarning kommunikatsiya jarayonidagi ustunligi hamda ularning jamoatchilik fikri shakllanishiga qo‘shayotgan hissassi ilmiy nuqtai nazardan ko‘rib chiqiladi. Maqolada xorijiy OAVning informatsion texnologiyalar rivoji bilan bog‘liq holda media makon chegaralarini kengaytirishi, kontent xilma-xilligini oshirishi va mahalliy axborot siyosati hamda madaniy qadriyatlarga ta’siri yoritiladi. Shuningdek, xorijiy media mahsulotlarini qabul qilishning ijobiy va salbiy jihatlari tahlil etilib, milliy axborot xavfsizligini ta’minlash bo‘yicha taklif va tavsiyalar beriladi.

Abstract: In the process of globalization, the role of national media in helping to create constructive information is analyzed. In particular, the expansion of the flow of information, the dominance of transnational media corporations in the communication process, and their additional contribution to monitoring the opinion of the leadership are studied from a scientific perspective. The article discusses the expansion of the boundaries of the media space in connection with the development of information technologies, the increase in the diversity of content, the impact of legal media on information policy and cultural values. Possible nutrients can be developed.

Аннотация: Анализируется роль национальных СМИ в создании конструктивной информации в процессе глобализации. В частности, с научной точки зрения исследуются расширение информационных потоков, доминирование транснациональных медиакорпораций в коммуникационном процессе и их дополнительный вклад в мониторинг мнения руководства. В статье рассматривается расширение границ медиапространства в связи с развитием информационных технологий, увеличение разнообразия контента, влияние легальных СМИ на информационную политику и культурные ценности. Предлагается разработать возможные пути решения этой проблемы.

Kalit soʻzlar: xorijiy OAV, media makon, globallashuv, axborot oqimi, transmilliy media, jamoatchilik fikri, axborot xavfsizligi, media integratsiya, madaniy taʼsir.

Keywords: foreign mass media, media space, globalization, information flow, transnational media, public opinion, information security, media integration, cultural influence.

Ключевые слова: зарубежные СМИ, медиапространство, глобализация, информационный поток, транснациональные медиа, общественное мнение, информационная безопасность, медиаинтеграция, культурное влияние.

Xorijiy ommaviy axborot vositalari bugungi kunda global axborot almashinuvida muhim oʻrin egallaydi. Internetning tez rivojlanishi, ijtimoiy tarmoqlarning ommalashuvi va xalqaro telekanallarning keng tarqalishi natijasida xorijiy media mahsulotlari deyarli barcha davlatlarning axborot makoniga kirib kelmoqda. Bu jarayon odamlarning xorijiy manbalardan xabardor boʻlish imkoniyatini oshiradi, yangi gʻoyalar, yangiliklar va dunyoqarashlar bilan tanishtiradi. Bir tomondan, xorijiy OAVning mavjudligi axborot xilma-xilligini taʼminlaydi, global voqealar haqida tezkor maʼlumot olishga yordam beradi va media madaniyatning rivojlanishiga ijobiy taʼsir koʻrsatadi. Boshqa tomondan,

bunday oqim milliy axborot siyosati, madaniy qadriyatlar va jamiyatning axborot xavfsizligi oldiga yangi vazifalarni qo'yadi. Chunki xorijiy media orqali tarqaladigan kontent har doim ham mahalliy manfaatlarga mos kelmasligi mumkin. Shu sababli ko'plab davlatlar xorijiy OAV faoliyatini tartibga solish, milliy media raqobatbardoshligini oshirish va axborot xavfsizligini ta'minlashga intiladi. Umuman olganda, xorijiy OAVning media makondagi o'rni global axborot muhiti bilan chambarchas bog'liq bo'lib, u jamiyatning siyosiy, iqtisodiy va madaniy hayotiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Xorijiy OAVning media makoniga kirib kelishi odamlarning dunyo bo'yicha bo'layotgan voqealardan tez va keng qamrovda xabardor bo'lishiga yordam beradi. Bugungi kunda ko'pchilik xalqaro telekanallar, yangilik saytlar va ijtimoiy tarmoqlar orqali dunyoning istalgan nuqtasidagi voqeani real vaqt rejimida kuzatishi mumkin. Bu esa global axborot almashinuvi jarayonini yanada kuchaytiradi. Shu bilan birga, xorijiy OAVning ta'siri ba'zan muammolarni ham keltirib chiqarishi mumkin. Masalan, ayrim xorijiy manbalar mahalliy voqealarni o'z manfaatlari yoki siyosiy qarashlari asosida yoritishi ehtimoli mavjud. Bu esa jamiyatda noto'g'ri fikr shakllanishiga yoki chalkashliklarga olib kelishi mumkin. Shuning uchun har bir axborotni tanlab olish, manbaga tanqidiy yondashish muhim ahamiyatga ega. Xorijiy OAVning o'sib borishi mahalliy media uchun ham raqobat yaratadi. Mahalliy ommaviy axborot vositalari sifatli, tezkor va ishonchli kontent yaratishga intilishi kerak bo'ladi. Bu esa, umuman olganda, media sohasining sifat jihatidan rivojlanishiga yordam beradi.

Ommaviy axborot vositalari axborotni bir lahzada tarqatish kanali va jamoatchilik fikriga umuminsoniy miqyosda ta'sir ko'rsatish vositasiga aylandi. Yangi axborot texnologiyalari inson faoliyatining deyarli barcha sohalariga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Global dunyoda ommaviy axborot vositalarining o'z faoliyati

monopolizatsiya, ommaviy axborot vositalarining birlashishi, ommaviy axborot vositalarining faoliyatini birlashtirish (axborotni taqdim etish va tarqatish shakllari), fan va texnika yutuqlari va Internet texnologiyalarini joriy etish, va konvergentsiya.

The Times (ing. The Times; tarjimasi “Times”) — Buyuk Britaniyadagi kundalik gazeta, dunyodagi eng mashhur gazetalardan biri. U 1785 yildan beri chop etilgan. The Times hozirda Times Newspapers Limited tomonidan nashr etiladi va to'liq News korporatsiyasiga tegishli. Ko'pgina gazetalar o'z nomlarini Amerikaning The New York Times, Hindistonning The Times of India va Janubiy Koreyaning The Korea Times kabi The Times gazetasidan olgan.

Ijtimoiy-siyosiy ommaviy axborot vositalarida boshqaruv signallari, masalan, hodisa yoki jarayonning ijobiy bahosini o'z ichiga olgan materiallarda yumshoq, yashirin ko'rinishi mumkin. Ommaviy axborot vositalari insonning, tashkilotning, butun mamlakatning harakatlarini qo'llab-quvvatlashga qodir. Masalan, har qanday davlatning milliy ommaviy axborot vositalari odatda o'z davlatining tashqi siyosatini qo'llab-quvvatlaydi. Amerika Qo'shma Shtatlarining tashqi siyosatining ustuvor yo'nalishlarini 20-21-asrlar bo'yida milliy Amerika sifatli matbuotida yoritilishi monitoringi natijalari ushbu tezisning misoli bo'lishi mumkin.

The Times va The Sunday Times 1999 yil mart oyidan beri Internetda mavjud bo'lib, dastlab the-times.co.uk va sunday-times.co.uk veb-saytlarida joylashtirilgan. Nyu-York Tayms — 1851-yil 18-sentabrda Nyu-York shahrida nashr etilgan Amerika kundalik gazetasi. 1970-yillarning o'rtalaridan boshlab gazeta o'z mavzusini sezilarli darajada kengaytirdi va axborotini qayta tuzdi, muntazam yangiliklar, tahririyatlar va sport yangiliklarini to'ldiruvchi turli mavzulardagi maxsus haftalik bo'limlarni qo'shdi. Keyinchalik u: “Yangiliklar”, “Sharhlar”, “Biznes”, “Sport”, “Fan”, “San'at”, “Uslub”, “Uy”, “Nyu-York yangiliklari” va boshqa bo'limlarga bo'lingan. Bundan tashqari, The New York Times, ayniqsa, birinchi sahifada rangli fotosuratlardan foydalangan oxirgi gazetalardan biri edi. The New York Times onlayn nashri 1996 yilda paydo bo'lgan bo'lib, yetakchi o'rinlardan

birini egallaydi va eng yaxshi veb-sayt hisoblanadi.

So'nggi paytlarda u yoki bu siyosiy sub'ektlar tomonidan boshqariladigan global ommaviy axborot vositalari tizimini rivojlantirish amalga oshirildi, axborot-tashviqot, PR tadbirlari va boshqalar majmui amalga oshirildi. Zamonaviy tarixda xalqaro maydonda eng faol pozitsiyani egallaydi. Amerika Qo'shma Shtatlari tomonidan. Ularning muvaffaqiyati ko'p jihatdan to'g'ri yo'lga qo'yilgan axborot faoliyati va davlat va ommaviy axborot vositalari o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning yo'lga qo'yilganligi tufaylidir.

Turkiya ommaviy axborot vositalarining tarixi Usmonlilar imperiyasining so'nggi o'n yilliklariga borib taqaladi. Birinchi turk gazetasi "Ta'qvim-i Vakayi" (Takvim-i Vakayi) 1831 yilda nashr etilgan. Ushbu tub islohotlar davrida ommaviy axborot vositalari (gazeta va boshqa davriy nashrlar) amalga oshirilayotgan islohotlarning mazmun-mohiyatini keng ommaga yetkazish, alohida ahamiyat kasb etdi. **1831-yil 25- iyulda turk, arab va frantsuz tillarida birinchi Usmonli gazetasi nashr etildi.**

Sabah (gastrol. "Morning", tong gazetasi) - Turkiyaning kundalik gazetasi, 1985 yil 22 aprelda Izmirda turk tadbirkori Dinch Bilgin tomonidan asos solingan. Shiori "Türkiye'nin en iyi gazetesi", 1997 yil yanvar oyida Internetda veb-sayt ochildi. Amerikaning The New York Times gazetasi, The New York Times International Weekly gazetasidan turkchaga tarjima qilingan maqolalarni chop etish uchun Sabah gazetasini tanladi. Sabah gazetasi Germaniyada Sabah Deutsch nomi bilan nemis tilida, Turkiyada Sabah Europe nomi bilan, Yevropa Ittifoqida ingliz, nemis va arab tillarida Daily Sabah nomi bilan nashr etiladi. 21 ta umumrespublika gazetalarining o'rtacha umumiy tiraji 4 million nusxaga yetdi. Aksariyat nashriyotlar o'z faoliyatida jahonning eng zamonaviy texnika va texnologiyalaridan foydalana boshladi.

1990 yil 10 dekabrda Rossiya radiosi Butunittifoq radiosining birinchi dasturi bilan bir qatorda, ikkinchi radiokanalda Mayak radiosi bilan va uchinchi

radiokanalda Butunittifoq radiosining uchinchi dasturi bilan eshittirishni boshladi. Dunyoning yetakchi davlatlari tashqi siyosatni axborot bilan ta'minlash masalalariga doimo jiddiy e'tibor berib kelgan. Biroq, so'nggi o'n yilliklarda bu muammo davlat tuzilmalari uchun yanada dolzarb bo'lib qoldi va bu bir qator omillar bilan bog'liq. Axborot globallashuvining rivojlanishi butun sayyora aholisining turmush tarzi uchun muhim oqibatlariga olib keladi: yaxshi xabardorlik, ma'lumotni dunyoning istalgan nuqtasiga bir zumda uzatish qobiliyati, respondentlaringiz bilan doimo aloqada bo'lish. Bu jarayonlar odatiy turmush tarzini tubdan o'zgartirishga olib keladi. Axborot oldinga chiqadi, ishlab chiqarishning asosiy mahsulotiga aylanadi. Iqtisodiy va siyosiy hayot axborot sohasiga o'tmoqda, jamoatchilik bilan aloqalarni vositalashtirish deb ataladigan narsa amalga oshirilmoqda.

Amerika Ovozi (Amerika Ovozi) - Amerika xalqaro jamoat radiosi va unga tegishli radiostansiya. "Amerika Ovozi"ning faoliyatini Radioeshittirishlar Boshqaruv Kengashi muvofiqlashtiradi. **"Amerika Ovozi" radiostansiyasi birinchi marta 1942- yil 24-fevralda efirga chiqdi.** "Biz Amerika va urush haqida gaplashamiz, yangiliklar yaxshi yoki yomon bo'lishi mumkin - biz sizga haqiqatni aytamiz", dedi radiostantsiya shu so'zlar bilan eshittirishni boshladi. "Amerika Ovozi" Gebbels targ'ibot mashinasiga qarshi og'irlik sifatida yaratilgan. 2008-yil 27-iyulda "Amerika Ovozi"ning rus xizmati efirini to'xtatdi va butunlay internetga o'tdi.

Ommaviy axborot vositalari axborot globallashuvi jarayonlarida bevosita ishtirok etmoqda. Ular shaharlar, mamlakatlar, qit'alar, butun dunyo aholisining ijtimoiy ongini nazorat qiluvchi ommaviy axborot vositalariga aylanadi. Ammo ommaviy axborot vositalarining o'zi ham global tendentsiyalarga ta'sir qiladi.

"Ozod Yevropa" radiosi AQSh hukumati tomonidan moliyalashtiriladigan xalqaro notijorat teleradiokompaniyasidir. Ishonchli boshqaruvchi AQShning Global Media agentligidir. O'z missiyasini "matbuot erkinligi hokimiyat tomonidan cheklangan yoki hali jamoat hayotining normasiga aylanmagan mamlakatlar

auditoriyasiga murojaat qilish orqali demokratik qadriyatlar va institutlarni targ'ib qilish" deb e'lon qiladi. 2018-yil oktabr holatiga ko'ra Sharqiy Yevropa, Markaziy Osiyo, Yaqin va O'rta Sharqning 23 davlatiga 26 tilda efirga uzatiladi.

Yagona axborot makonining kontsepsiyasi til o'zgarishlari dinamikasini tushunish uchun muhim ahamiyatga ega, chunki u jahon va milliy ommaviy axborot vositalarining ko'p qirrali faoliyatini yagona, yaxlit tizim shaklida taqdim etish imkonini beradi, uning faoliyati lingvistik va madaniy jarayonlarning borishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Zamonaviy ilm-fanda ushbu yangi virtual hududni davlat chegaralari va moddiy to'siqlarsiz belgilash uchun bir xil semantik qatorga tegishli, ammo ommaviy kommunikatsiya jarayonlarining u yoki bu tomonini ta'kidlaydigan atamalar va tushunchalarning butun majmuasi, masalan: axborot maydoni, axborot muhiti, axborot maydoni, media muhiti, media landshafti, infosfera.

Respublikamizning Mustaqillikka erishishi jahonda globallashuv jarayonlarining rivojlanish davriga to'g'ri keldi. Bu jarayon o'zgarmas deb hisoblangan tizimlarni tubdano'zgartirdi. Rivojlangan davlatlar ham bu yangilanish jarayonlaridan dovdirab qolishdi. Yosh mustaqil davlatlar oldida esa ancha katta muammolarni hal qilish masalalari turardi. Vaqt mamlakat ichki axborot muhitini isloh qilish, uni jahon axborot muhitining ajralmasqismiga aylantirish masalalarini kun tartibiga qo'ydi.

Globallashuvning eng muhim omili sifatida zamonaviy madaniy-axborot makonining shakllanishi va uning insoniyatning sivilizatsiyaviy taraqqiyotiga ta'siri madaniyatshunoslar, faylasuflar, sotsiologlar, siyosatshunoslar va boshqa olimlarning e'tiborini tortmoqda. Ijtimoiy muhitning axborotlashuvi globallashuvning zamonaviy shakli, jumladan, "madaniy globallashuv"ning paydo bo'lishiga olib keldi, deb hisoblashadi. Global madaniy makon madaniyatlar va sivilizatsiyalarning o'zaro ta'sirida zamonaviy integratsiya jarayonining natijasi bo'ldi. Bu insoniyat va jamiyat taraqqiyotining alohida bosqichi bo'lib, iqtisodiy,

savdo va siyosiy aloqalar asosida AKTyordamida insoniyatni global butunlikka integratsiya qiluvchi semiotik kodlar va mexanizmlar paydo bo'ldi. Insoniyatning bu yangi semantik birligi zamonaviy texnik vositalar tufayli o'zining global ifodasini topgan madaniy universallarning mavjudligi tufayli yuzaga keldi. Insoniyat madaniyatining yangi fazo-vaqt uzluksizligi shakllandi.

Xorijiy OAVning eng katta afzalliklaridan biri – odamlarning dunyoqarashini kengaytirishidir. Boshqa davlatlarning yangiliklari, madaniyati, taraqqiyoti va muammolari bilan tanishish orqali odamlar global jarayonlarni yaxshiroq tushunadi. Bundan tashqari, xorijiy telekanallar, hujjatli filmlar, ilmiy ko'rsatuvlar va yangiliklar insonning bilim doirasini oshiradi. Xorijiy ommaviy axborot vositalari texnologik jihatdan ham rivojlangan. Ularning tajribasi mahalliy mediaga o'rnak bo'lib xizmat qiladi. Masalan, jurnalistika standartlari, tezkor xabarlash tizimlari, multimedia ishlatish uslublari mahalliy media rivojiga yordam beradi.

Salbiy va xavfli tomonlari

Biroq xorijiy OAVning ta'siri har doim ham bir xil ijobiy bo'lavermaydi. Ayrim xorijiy media manbalari siyosiy yoki iqtisodiy manfaatlarini targ'ib qilishi, ma'lum bir voqealarni biryoqlama yoritishi mumkin. Bu esa jamiyatda noto'g'ri qarashlar shakllanishiga olib keladi. Shu bilan birga, xorijiy madaniy kontentning haddan tashqari ko'pligi milliy qadriyatlarning susayishiga sabab bo'lishi ehtimoli bor. Yoshlar ko'pincha xorijiy musiqalar, filmlar va blogerlarga ergashib, o'z madaniyatidan uzoqlashib ketishi mumkin.

Nima uchun axborot xavfsizligi muhim?

Har bir davlat o'z axborot makonini himoya qilishga intiladi, chunki axborot — ta'sirchan kuch. Xorijiy OAV orqali tarqaladigan yolg'on yoki manipulyativ

axborot jamiyatda keskinlik, ishonchsizlik yoki noto'g'ri qarorlar qabul qilinishiga sabab bo'lishi mumkin.

Shu boisdan:

- sifatli mahalliy media yaratish,
- foydalanuvchilarning media savodxonligini oshirish,
- ishonchli manbalardan foydalanishni targ'ib qilish katta ahamiyatga ega.

Xulosa

Xorijiy OAV bugungi media makonning ajralmas qismi bo'lib, u dunyo voqealaridan tezkor xabardor bo'lish, fikr doirasini kengaytirish va global axborot almashinuvini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, ular milliy axborot xavfsizligi, madaniy qadriyatlar va jamoatchilik fikriga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuning uchun xorijiy media kontentidan foydalanganda tanqidiy fikrlash, ishonchli manbalarni tanlash va milliy manfaatlarni e'tiborga olish muhimdir. Umuman olganda, xorijiy OAVning media makonidagi o'рни — imkoniyatlar va mas'uliyatlar uyg'unligidan iborat bo'lib, u bilan to'g'ri ishlay olgan jamiyat axborot sohasida yanada kuchli va ongli bo'la oladi.

Adabiyotlar

1. Мирзиёев Ш.М. Нияти улуғ халқнинг иши ҳам улуғ, ҳаёти ёруғ ва келажакларини бунёд қилиш. –Т.: Ўзбекистон, 2019.
2. Маматова Я., Сулайманова С. Ўзбекистон медиатаълим тараққиёт йўлида. Ўқувқўлланма. Extremum-press, 2015. – 94 б.
3. Яхё, Муҳаммад Амин. Интернетдаги таҳдидлардан ҳимоя. Ёрданчи ўқувқўлланма. Movarounnaхr, 2016. – 672 б.
4. Федоров А.В. Медиаобразования и медиаграмотность. Учебное пособие. – М.,2018.